

Gårdsnytt

Enebybergs Gårds Förening

I/2018

**Nytt utseende
på Gårdsnytt!**

**På gång i
Enebyberg**

**Tjusningen med
långfärdsskridskor**

Ordföranden har ordet

Mitt första år som ordförande går mot sitt slut. Det har varit ett år fyllt av osäkerhet om gården och våra möjligheter att verka där. Trots det har vi genomfört ett stort antal aktiviteter och satsningar, som du kan läsa om i detta nummer.

Vi går definitivt mot ljusare tider. När jag skriver det här skiner solen starkt därute och ger förhoppningar om våren. Vi i föreningen går också mot nya tider på flera sätt.

Med det här numret ändrar vi Gårdsnytt radikalt. Vår förhoppning är att vi med det nya formatet och uttryckssättet ska väcka ditt intresse för vår verksamhet i villastaden Enebyberg. I vårt uppdrag ingår både att verka för bevarandet av det kulturella arvet och att fördjupa gemenskapen mellan invånarna i Danderyd och då främst i Enebyberg. Tidningen är ett verktyg för att uppnå det.

Det här är bara början. Min fråga till dig: Vad tycker du är viktigt och vad gör föreningen intressant för dig? Dina idéer är viktiga för oss i det fortsatta arbetet.

Skriv till info@enebyberg.com

Gården ska renoveras. Vi vet att renoveringen blir ganska omfattande, även om flera av våra önskemål inte blir av. Ett sådant är exempelvis tillagningskök. Finns en tanke bakom att kommunedelens enda festlokal med möjlig utskänkning inte får ett sådant kök?

Därför har vi frågat kommunen vad avsikten har varit med renoveringen, förutom välbehövlig upprustning. Självklart handlar det om pengar.

En annan fråga är vad som händer när renoveringen är klar. Utan kommunens plan för framtiden, var finns vi då, förutom i Enebyberg?

Det vi vet i dag, är att vi ska ha lämnat vårt kontor på vinden senast den sista april. Kommunen har lovat oss ersättningslokaler under renoveringen, både för vårt interna arbete och för vår programverksamhet. Vi räknar med att från början av mars få flytta

över vår verksamhet till de provisoriska lokalerna. Här får vi ett naturligt tillfälle att inventera och strukturera hela vårt bohag. Det ser jag fram emot!

I tider av osäkerhet och förändringar anser jag det viktigt att slå vakt om Enebybergs gård som mötesplats och kulturarv. Du kan bidra genom att vara medlem, komma på våra möten och naturligtvis genom att värva fler medlemmar.

Som avslutning önskar jag dig välkommen till vårt årsmöte den 19 mars. Efter sedvanliga förhandlingar kommer kommunstyrelsens ordförande Olle Reichenberg m.fl. representanter från kommunen att berätta om den förestående renoveringen av gården. Se sista sidan.

Välkomna!

Carl Johan Gezelius

Medlemsavgift för 2018

Med detta nummer av Gårdsnytt som går ut till alla hushåll i Enebyberg, bifogas Bankgirots inbetalningskort för år 2018.

Nya medlemmar är givetvis välkomna!

Medlemsavgiften per år är 100 kr för familj och 75 kr för enskild medlem.

Använder ni inbetalningskortet så glöm inte att ange namn och gatuadress. Varje år får vi inbetalningskort utan avsändare. Privatgirot skickar inte med information om avsändaren. Ange gärna e-postadress på betalningen så kan vi ge er information även via mejl.

Har ni betalt medlemsavgiften i förväg under november, december eller januari så bortse från denna påminnelse.

Enebybergs Gårds Förening och Gårdsnytt

Enebybergs Gårds Förening

www.enebyberg.com

Bankgiro 529-2792

Ansvarig utgivare: Carl Johan Gezelius

Redaktör: Ingrid Haugen

Grafisk form: Oscar Gezelius

Tryck: Stockholms Lito Grafiska, Danderyd

c/o Carl Johan Gezelius

Blockstigen 4

182 46 Enebyberg

Har du bytt adress?

Sänd din nya adress till:

Jan Löfgren

Slångränd 13

182 45 Enebyberg

info@enebyberg.com

073-4406093

Omslagsfoto: Carl Johan Gezelius

Foto: Carl Johan Gezelius

Året som gått

Vid årsmötet den 19 mars presenteras föreningens verksamhetsberättelse. Här kommer ett sammandrag.

Eftersom gårdens arrendator och krögare sagt upp sitt kontrakt för Enebybergs gård och gården skulle renoveras under 2017 innebar det en viss osäkerhet i planeringen för föreningens arbete under 2017. Föreningen hade dock tillgång till gården som bas för vår verksamhet under hela året och kunde arrangera eller delta i totalt 19 programaktiviteter.

Vid årsmötet i mars avgick ordföranden Jan Olof Carlsson efter tolv framgångsrika år i föreningens ledning. Jan Olof hedrades senare under våren med kommunens hedersplakett för kultur-gärning. Till ny ordförande valdes Carl Johan Gezelius.

Årets största arrangemang var som vanligt midsommarfirandet. Som många gånger tidigare konstaterades att det var nytt publikrekord. Inte som vanligt däremot var att Margareta Westerdahl med familj efter 19 år bestämt sig för att inte längre vara huvudansvarig för arbetet med planering och genomförande. För styrelsen blev det en utmaning som löstes med gemensamma krafter.

Julgransplundringen i januari har nu blivit tradition och är mycket uppskattad. Av utrymmesskal måste vi sätta en gräns för antalet deltagare. Det är alltid tråkigt att behöva säga nej till dem som vill vara med.

En annan trevlig tradition är att få medverka i skolans undervisning i hembygds kunskap på ett lustbetonat sätt. Tre dagar i maj kom elever och deras pedagoger till gården.

Många barn var det återigen på gården när sexåringarna från Enebydungens förskola kom och sjöng glada barnsånger.

Vi kunde också glädja oss åt att föreningen i samband med besöket fått låna och ställa ut teckningar som barnen gjort.

Två konstnärligt begåvade ungdomar berättade och visade upp sina alster – Mikaela Stenström visade sin kortfilm "Kärlek och lycka" och Smilla Hagman ställde ut målningar. Från Gribbylund kom Birgitta Segerström en kväll och berättade tillsammans med Anita Andersson utifrån Carl Henric Robsahms dagbok om livet på gårdarna Enebyberg och Gribbylund och trakten däromkring under 1830-talet.

En vandring i Enebybergs äldsta delar och en cykeltur med stopp på intressanta platser fanns också på årets program samt såväl utställning på biblioteket som program på gården med bilder från Enebyberg förr och nu med anknytning till att Enebyberg som villastad kunde fira 110 år just 2017.

För kulturlivet i Danderyd var årets höjdpunkt Kulturbjennalen. Storsatsningen från vår förening var "Fröken Elvis" i Danderyds gymnasium. En professionell sång- och musikgrupp som framför Elvislåtar på svenska.

Vi tackar Paul Degen för gott samarbete under alla år, tackar medlemmar och övriga som verkar för föreningens möjlighet att vara en samlingspunkt i nutid och en kunskapskälla när det gäller vårt samhälles historia och bakgrund. Vidare ett varmt tack för ekonomiskt och materiellt stöd från Danderyds kommun, Coop Enebyängen samt Ica Nära och Kardemumma vid Eneby torg.

För styrelsen
Anita Andersson

En bryggares förmögenhet*

Foto: Carl Johan Gezelius

Enebybergs gård skapades av bryggare Anders Berg Jonsson. Efter en storskiftesdelning år 1769 bröts egendomen Västergården $\frac{2}{5}$ mantal ut från byn Eneby, vilket gav sammanhängande odlingsytor. Under sin tid som ägare mellan åren 1769 och 1777 genomförde bryggare Berg omfattande förbättringar. För sin bryggeriverksamhet var han beroende av stora mängder ved. Han vidtog därför åtgärder för att hindra olovliga uttag från skogen. Olaglig åverkan medförde repressalier och kostade 10 riksdaler silvermynt i vite. På Vallentunavägen byggde han en krog och fick även tillstånd att uppföra en väderkvarn på sina ägor. Båda verksamheterna gav goda möjligheter att knyta kontakter, vilket troligen var en strategi för att kunna köpa säd förmånligt. En annan vision var brännvinsbränning, men det projektet stoppades av Gustav III som genom en förordning gav kronan monopol på rättigheten att bränna brännvin. Bryggare Berg satsade också på jordbruket genom nyodlingar och utdikningar och fick till och med en odlingsmedalj. Hans hustru Anna Maria Björkman avled i hetsig feber i april 1776. Hon blev endast 48 år och sju månader och födde under sin levnad nio barn. Fyra barn hade hon tillsammans med sin första make Daniel Lind, som också var bryggare. Från det äktenskapet fanns tre vuxna söner och en ommyndig dotter. Den äldste sonen var kronobrännmästare i Falun och den näst äldste var bryggarlärling i Riga. Den yngste sonen hade övergivit bryggarnäringen och var kammarskrivare vid Kongliga Kammarcollegiet. Med Anders Berg hade den avlidna hustrun under sju år fött tre döttrar och två söner, som samtliga var omyndiga.

Hustruns död och den stoppade brännvinsbränningen bidrog till att bryggare Berg förlorade intresset för Enebybergs gård. Han sålde gården vidare i slutet av år 1776. Bouppteckningen efter hustrun visar att bryggare Bergs familj var besutten, vilket naturligtvis hade underlättat bryggarens kreativitet och förbättringar av gården i Enebyberg. Anders Berg var en förmögen man och i nutida penningvärde värderades hans förmögenhet till cirka 3,7 miljoner kronor. Då är Enebybergs Västergård undantagen efter-

som den endast finns noterad men inte värderad. Det förbryllar, men kan ha sin grund i att den var bryggarens enskilda egendom. Om dess värdering inkluderas i förmögenheten ökar den med ytterligare en miljon trehundra tusen kronor. Den fasta egendomen på adresserna Oxtorgsgatan 57 och Malmskillnadsgatan 44 samt två tomter med träbyggnader i Klara församling värderades till nästan två miljoner kronor. I kontanter fanns det nära sex tusen kronor fördelade på bland annat bancosedlar, guld- och silvermedaljer samt ducater. Andra rubriker var juveler, guld, nipper, tenn, koppar, mässing och malm. Sängkläder, linnekläder och gångkläder var andra rubriker som förtecknades och värderades noggrant. Även hushållets husgeråd var omsorgsfullt förtecknat. Bryggeriverksamheten krävde dragdjur och som väntat finns därför både hästar och körredskap värderade. Så också tolv höns och en tupp. Spannmål och humle var självklara varor hos en bryggare och de värderades till inte mindre än 493 874 kronor. En intressant post är antalet böcker. 1700-talets bouppteckningar redovisar sällan andra böcker än biblar, postillor och psalmböcker. Hos bryggare Berg ges emellertid exempel på profan litteratur inom historia, juridik och allmän hushållning. Det fanns också ett femtontal icke namngivna böcker. Osäkra fordringar var en relativt stor post, men som rubriken antyder var de inte specificerade. Några månader efter bouppteckningen genomfördes en bodelning som visar att barnen i hustruns första äktenskap inte hade tagit ut sitt fädernearv. Det gällde den tidigare nämnda bryggeriverkstaden vid Oxtorgsgatan och fastigheten på Malmskillnadsgatan jämte kontanter och ospecificerade inventarier. Bryggare Berg hade således en avsevärd skuld att reglera till hustruns barn från hennes första äktenskap. Försäljningen av Västergården $\frac{2}{5}$ mantal i Enebyberg bidrog till att deras arv kunde regleras. Därmed blev det möjligt för bryggaren att bo kvar i bryggeriverkstaden på Oxtorgsgatan där han och familjen hade varit mantalsskrivna även under perioden då han ägde Västergården.

* Bouppteckningens värderingar har beräknats i dagens penningvärde genom att använda en prisomräknare, konstruerad av Söderberg, J och Edvinsson R; se www.historia.se

Foto: Carl Johan Gezelius

Fototävling!

Enebybergs Gårds Förening utlyser en fototävling med temat Snickarglädje i Enebyberg. Vi förväntar oss förstås bilder på gamla hus men hoppas att det finns många som tänker kreativt och även skickar in bilder på glada snickare, trädkojor, sandslott, legobyggen m.m.

Bilderna skall vara nytagna och digitala. Tävlingen riktar sig till både yngre och äldre. Vi har två pris-klasser: den ena för barn upp till 15 år, den andra för dem över 15 år. De som tävlar i "barnklassen" måste uppge sin ålder och tala om att de vill tävla i barnklassen.

Tävlingsbidrag får bestå av max tre bilder. Skicka dina foton till info@enebyberg.com senast den 9 april.

Första pris är presentkort/årskort för två personer på Fotografiska museet.

Andra pris är presentkort på entré för två på Fotografiska.
Tredje pris är en bricka med Enebybergs gård som motiv.

Juryn fr.v. Ingrid Haugen, Jan Collsiöö och Mikaela Stenström.

Juryn består av Jan Collsiöö, fotograf, Mikaela Stenström, filmare och kulturstipendiat, samt Ingrid Haugen från styrelsen. Juryns beslut kan inte överklagas.

Upphovsrätt: genom att sända sitt bidrag till tävlingen ger fotografen Enebybergs Gårds Förening rätt att använda bilderna i icke-kommersiella sammanhang som i våra publikationer, utställningar och hemsida.

Skicka dina foton till info@enebyberg.com senast den 9 april.

Pristagarna publiceras på vår hemsida och i Gårdsnytt nr 2. Prisutdelning sker på Eneby torg den 1 maj klockan 12.30 då Danderyds blåsorkester underhåller.

Lycka till!

Barnkör på Enebybergs gård

Äntligen blev den av, den efterlängtade sångstunden med barn från Enebydungens förskola! Planeringen började redan i våras, sedan kom sommar och semestrar ... Den 21 november kom så de 40 barnen i sina gröna reflexvästar, traskande hand i hand i allén fram till gården.

Vi fick höra många roliga sånger, de flesta obekanta för åtminstone den äldre generationen. De handlade till exempel om dagmasken Pelle Jöns som borrar sig djupt ner i jorden för att undkomma "metare och letare", om grodan Karl-Oskar som hoppar "tre fyra meter i sträck", om cyklar som rasslar och plingar. Vi fick också höra FN-sången Barn i alla länder och till sist Vad det är bra att jag har dig ur Nils Karlsson Pysling. Med väl inövade rörelser, stort allvar och mycket sångarglädje genomfördes programmet. Några visor sjöng vi som allsång. Den förtjusta publiken bjöds också på ett extranummer, Nej, se det snöar! vilket var just vad det gjorde den dagen.

Det här var en mycket uppiggande tillställning! Barnen sjöng med fart och kläm och imponerade stort med att kunna alla texterna utantill. Dessutom hade de ritat och målat och vi fick låna deras färgsprakande teckningar till en liten utställning.

Efter konserten serverades saft eller kaffe och bulle.

Ett varmt tack till alla barnen och deras fantastiska lärare som kom och förgyllde novemberdagen!

Ingrid Haugen

Foto: Carl Johan Gezelius

Julgransplundring på Enebybergs gård

– kulturarvet förs vidare!

Så fort dragospelaren och lekledaren Per-Eric Eriksson klände i med några av de välkända julvisorna steg atmosfären flera grader och en stämning av glädje och förväntan spreds bland både stora och små deltagare i årets julgransplundring. Tillställningen har vid det här laget hunnit bli en mycket uppskattad tradition bland enebybergarna.

Mycket skulle förberedas innan festen kunde börja: en gran måste förstås komma på plats och pyntas, godispåsar skulle fyllas – tack till Coop Enebyängen för både påsar och innehåll! – ballonger blåsas upp, fika ordnas. Ett stort tack till Monika Wall som bakade och skänkte muffins och kakor!

Många barn känner inte till de gamla lekarna, men de roar än och Per-Eric fick igång dansen direkt. Alla var snabbt med på noterna och skurade golv och tvättade kläder av hjärtans lust! Per-Eric överraskade dessutom som rappare med ny rolig text. Det var full fart i en timme, sedan blev det saft- och kaffekalas innan granen till sist kläddes av och kastades ut och alla barn fick med sig en påse hem.

Tack till alla som kom och ett speciellt varmt tack till Per-Eric, en sann glädjespridare!

Ingrid Haugen

Gunilla Peterson och Lena Almgren fyller påsar med godsaker.

Fastigheten Ekorren 5, troligen tidigt 50-tal. Okänd fotograf.

Nybyggnation i Enebybergs villastads municipalsamhälle år 1938

Mina föräldrar flyttade från Drottninghusgränd på Norrmalm till Enebyberg år 1938. I efterlämnade dokument, räkningar och anteckningar m.m. kan man finna "klipp" från Stockholms-tidningen rubricerat "reklamerbjudande" från Greve H.G. Mörner, Kungsgatan 42, Stockholm rörande introduktion om ett obebyggt utomordentligt välbeläget tomtområde inom Enebybergs villastad. Visning våren 1938. Spekulant uppmanas att ta buss vid Jarlaplan, stiga av vid bussgaraget i Enebyberg samt möta ombud vid bensinpumpen.

Det blev upprinnelsen till förvärv av tomten Ekorren nr 5 med adress Norrhagsvägen 27. Handpenning om kr 500:- på tomtmarken erlades under april/maj och köpebrev om kr 2.500:- upprättades den 16 juli 1938. Köpeskillingen är kvitterad för villastadens räkning genom Petrus Eriksson (slöjdlärare som var involverad i det mesta i samhället och dess uppbyggnad).

Den 21 juni 1938 utfördes tomtmätning i kvarteret Ekorren gällande såväl tomten nr 5 som tomten nr 6 i villastadens ägo genom byggnadsnämndens i samhället ordförande, Ruben Rungner (folkskollärare). Närvarande distriktslantmätare S. Hallberg, änkefru Theres Jansson (Ekorren nr 3), byggmästare Nils Höglund (Ekorren nr 4). Tomtarealen fastställdes till 1831 kvm.

Dessförinnan hade byggnadskreditivkontrakt upprättats med Lundqvist & Huddéns Tegel- och Trävaru AB, Stockholm, omfattande byggnation av en funktionalistisk kubformad villa med slätputsad fasad och låglutande tegeltak. Totalyta ca 130 kvm i två plan. Kontraktet löd på kr 15.000:-. Kostnad för bygglov och ritning kr 80:-. Byggmästaren som utförde entreprenaden hette

Albin Ekvall och bodde själv i samhället på Idrottsvägen 15. Byggnaden var i huvudsak färdig den 11 november 1938.

Exempel på kostnader i övrigt under första året: anslutning elavgift, kr 60:-, Rikstelefonbyrån - inträdesavgift för bordsapparat kr 20:-, sotarmästare Östling kr 6:75, Olaus Olsson Kolimport - 10 hl prima krossad koks kr 27:-, vattenleverans för ett kv kr 13:50 att erläggas till ing. G Burström, Björkvägen 15.

Sedermera byggdes fastigheten till år 1957 och fick då en mer rektangulär form med reveterad fasad och till en kostnad om kr 38.000:-. Arkitekt var Klas Klasén och byggmästare var Viktor Ohlsson (hörngranne) boende på Ellavägen 9. Modernisering medförde att kylskåp och tvättmaskin tillkom och den arbetskrävande kokshanteringen byttes ut mot eldningsolja. Slutligen har jag en minnesbild av att i grundschaktet lades en flaska med dokumentation över familjens medlemmar och fastighetens tillkomst.

Fastigheten avyttrades slutligen i april 1970 för en köpeskillning om kr 235.000:-.

Nils Sporrong

Foto: Carl Johan Gezelius

Kallelse

till Enebybergs Gårds Förenings årsmöte

Styrelsen för Enebybergs Gårds Förening kallar härmed medlemmarna till årsmöte (föreningsmöte)

Måndagen den 19 mars 2018
Klockan 19:00 – 19:30

Efter årsmötet serveras kaffe med bröd.

Årsmöteshandlingarna finns tillgängliga för föreningens medlemmar dels vid årsmötet, dels från och med den 1 mars 2018 hos:

Carl Johan Gezelius
Blockstigen 4
072-742 68 88

Jan Löfgren
Slångränd 13
073-440 60 93

Cirka klockan 20:00 börjar kvällens öppna program till vilket alla är välkomna.
Efter sedvanliga förhandlingar berättar kommunstyrelsens ordförande Olle Reichenberg och andra representanter från kommunen om renoveringen. Se sista sidan.

Här tycks Ulla Wikander åka på vattnets ytspänning! Fotot togs av maken Sigge samma dag som han höll föredraget.

Tjusningen med långfärdsskridskor

Inspirerade av att det funnits en skridskoverkstad i Enebyberg ville vi ägna en kväll åt långfärdsskridskor. Det som funnits är starten av Almgrens långfärdsskridskor i Lahäll, som då tillhörde Enebyberg. Almgren började skridskotillverkningen under 1960-talet och sålde år 1991 verksamheten till ett företag på Blidö. Torsdagen den 25 januari berättade vår medlem Sigge Wikander med stor entusiasm om glädjen med att åka långfärdsskridskor. Sigge är också medlem i Stockholms skridskoseglarklubb, SSSK. Hans vackra bilder från isarna kring Stockholm och andra delar av Sverige gjorde starka intryck. Ett dagsfärskt foto med blankis från sjön Hersen norr om Åkersberga visade att skridskoåkning också är möjlig fastän det är plusgrader, se bilden. Stockholmstrakten ger många möjligheter att åka långfärdsskridskor. När isen har lagt sig är Stockholms skärgård lockande. Även de många insjöarna inbjuder till skridskoåkning. Sigge visade också foton från andra delar av Sverige då han har haft uppdrag som ledare för skrinnares bland annat från Holland. Grupp-bilderna visade att skridskoåkningen ger aptit, för vid rasterna var

det nästan alltid koryvgrillning. De vackra bilderna till trots påmindes vi om vikten av försiktighet. Det finns några grundläggande regler som måste följas för framgångsrik åkning. Sigge gav de tre nyckelorden "sällskap, kunskap, redskap". Det är till exempel inte tillrådligt att åka ensam vare sig på en sjö eller ute på fjärdarna. Skridskoåkning bör alltid ske i sällskap med andra. Kunskap om isars beteende är också värdefull och ett bra hjälpmedel härvidlag är ispikar som gör det lätt att undersöka istäckets tjocklek. Om olyckan är framme och en åkande hamnar i plurret ger en bra utrustning skydd. Ett par isdubbar hjälper en att ta sig upp och ur en vak. En vattentät ryggsäck med torra kläder ger en viss garanti för att den som plurrat inte kommer att frysa alltför mycket. Numera har skridskoåkarna hjälm för att skydda huvudet om någon skulle sätta en rova. Kvällens starkaste intryck gjorde de vackra bilderna och Sigges minnen från utflykter när och fjärran.

Gunilla Peterson

Kalendarium

Preliminärt program vårterminen 2018. För närmare information om klockslag och plats, vänligen se affischer och föreningens hemsida.

- 19 mars Gårdens historia inför renoveringen.
Olle Reichenberg m.fl. från kommunen informerar.
Ca kl. 20 på Enebybergs gård, efter årsmötet.
- 16 april Samhällsplanering i Täby och Danderyd
- hur påverkas Enebyberg?
Kl. 19.00.
Föranmälan till info@enebyberg.com
- 1 maj I samband med att Danderyds Blåsorkester blåser in våren delar Enebybergs Gårds Förening ut pris i fototävlingen.
Eneby torg kl. 12.30.
- 15 maj Danderyds kyrka och kyrkogård kl. 13.30.
Astrid Roos Ydell visar kyrkan, vandring på kyrkogården med Anita Andersson som berättar om Enebybergsprofiler.
- maj Invigning av Karl Axel Pehrsons guldbagge.
Preliminärt datum den 20 eller 27 maj.
- 21 maj Funktionärskväll
- maj-juni Besök i rosenträdgård, Gamla Täbyvägen.
Se ett stort antal gammaldags rosor i blom!
Närmare information i Gårdsnytt nr. 2.
- 17 juni Cykelrunda med stopp vid intressanta platser i Enebyberg.
Start från Enebybergs gård kl. 12-13.
Arrangemang tillsammans med STF Sthlm Nordost.
Anmälan senast 12 juni till info@enebyberg.com eller 073 679 86 02.
- 22 juni Midsommarfirande

ENEBYBERGS GÅRDS FÖRENING